

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Brita Nilsson*
 Härad: *Ö. Göinge* Adress: *Mannarp, Håstveda*
 Socken: *Håstveda* Berättat av: *olika personer, se på
baksidan av uppl. bladen.*
 Uppteckningsår: *1946.* Född år *i*

*Lekare, ramsor o. små barnlekar, vagg- s. 1-8, 14-17 LMF 53
visa.*
Linbuedans, bygdegille. s. 9-11.
Tjälbränning. s. 12.
Polkett när kor leddes till tjur. s. 13.
Tjukdom: "sennebrång." s. 13.
Magi vid smörklärning. s. 18.
Kors på träsklaras och oranfö dörrarna. s. 18.
*"Djöödahästen" kom om man åt för
mycket. s. 18.*

Landskap: Skåne Upptecknat av: Brita Nilsson
 Härad: Ö. Göinge Adress: Mannarp, Håstveda
 Socken: Håstveda Berättat av: olika personer, se på
 Uppteckningsår: 1946. Född år i baksidan av uppt. bladen.

Lekar, ramsor o. små barnlekar, vagg- s. 1-8, 14-17 Luf 53
 visor.
 Linbussdrift, bydegille. s. 9-11.
 Tjälbränning. s. 12.
 Polklor när kor leddes till tjur. s. 13.
 Tjukdom: "sennebrång." s. 13.
 Magi vid smörläkning. s. 18.
 Kors på träsklarna och oranfö dovrarna. s. 18.
 "Djördahästen" kom om man åt för
 mycket. s. 18.

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Brita Nilsson*
 Härad: *Ö. Göinge* Adress: *Manarp, Håstveda*
 Socken: *Håstveda* Berättat av: *olika personer, se på
baksidan av uppt. bladen.*
 Uppteckningsår: *1946.* Född år *i*

*Lekar, ramsor o. små barnlekar, vagg- s. 1-8, 14-17 LMF 53
visa.*
Linbussdriving, bygdegille. s. 9-11.
Tjärbäddning. s. 12.
Polkett när kor leddes till tjur. s. 13.
Tjurdans: "sennebrang." s. 13.
Magi vid smörkläddning. s. 18.
Kors på träsklarna och oranför dörrarna. s. 18.
*"Djördahästen" kom om man åt för
mycket. s. 18.*

1. Lekar. På rasterna under skoltiden lektes all-
hands lekar, av vilka en del lekas av skol-
barnen än i dag. Så t. ex. lektes under min
egen skoltid plätt, av barnen från stations-
samhället kallad jижätt och som de gamla
kallade plätt. Man 'hade ett mål, s. k. hie,
en var lagare, som skulle kulla någon av
de andra. Ibland hade vi alla stenar som
'hie', och då kallades det stenplätt.

En annan lek som blivit bevarad fastän något
ändrad är "bygga bro". Två håller sina ut-
sträckta händer mot varandra, de övriga
bilda kedja, springa runt och gå genom
bron, medan de springer. Tre sjöng man:

"Bygga, bygga broa, Ingen bygger bättre
än kejsarens dotter. Krigsmän och
bredsmanor bliv vi, och den som efter
kommer ska på bron ligga, ligga, ligga."

2. Den siste i kedjan fick slamma kvar i bren.

Vi sjöng:

Ber, ber, bränn, stockar o stenar
alla goda tenar.

Ingen kommer här fram, här fram,
förrän han säger ditt käraste namn.
"Vad heter han?"

Lekar, som blivit bortglömda är "vamma gässen"
och "sajla lyger."

"Vamma gässen": En av deltagarna var räv de
örviga gäss, som höll varandens i kjolarna eller
lyxarna. Alla gässen sjöng:

Vamma, vamma, gässen

räven är inte hemma

han är ute i främmande land

oäder stekta vingar.

Så gick de fram till räven och sade: "Guds
mikkel." - "Tack snickel," svarade räven. "Hödan"

3. var ä dä i da? "Dä svarade gässen antingen
"Dä ä solskind o grannt vär," di räven sa:
"Dä ä milt milt vär." Men svarade gässen
"Dä ä snyglasket o lett vär," sa räven: "Dä
ä dä milt vär," och sprang efter gässen
och försökte fånga någon.
"Fälja lyger" gick till så enkelt att en var
säljare, de andra skulle köpa. Säljaren frågade:
"Ä du fälja eller eig?" Svarade man "fälja"
fick man ett stort stycke ^{ett par} (at det låtsade
lyget, men var man "eig", fick man inget.
Folund prade man sig med att koka
på varandras knappar: "Löjst, stölet, fault,
belatt," eller också "bytte man namn".

1. Ramsor och småbarnslekar.

En att argna vem som skulle stå vid vissa
lekar t. ex. gjordes ställdes alla upp i
ring och så räknade man:

"Apyvalla, masalla masinka, maso
sebedei sebedo

cekra lara Kajsa Sara,

häck väck vällingasäck
ut med dej."

eller också

"Per Peter Knapp
du slapp."

Den första ramsan användes också under min
skolgång (1929-35) samt

Esige desige luntan luntan

skuli maga kubi kaga

ärlan, prärlan puff, praff, puff.

Vi brukade också räkna:

2. ⁴
tyngel, präppel, pirom, parom

ärlan satt på ekegren

den sa ett hon sa du

ute ska du vara nu. ~~berättar H.~~

Ofta lekte man med småtingarnas händer, och

då använde man samma fingerlek som

Hjalmar Nilsson uppgivit, berättas Matilda

Andersson, man i stället för lilla jubriesse

sade hon: lilla Petter spelman.

En annan fingerlek tillgick så att man tog

först barnets lomma och sedan fingrarna i

lur och ordning och sade om respektive:

lomma: Den styste i brömmen

pekfinger: den jågn opp nom

långfinger: den klädde gau nom

ring -"- den fislade (= skvallra)

litt -"- den fick stugg.

3. När barnet satt på knät och red sjöng man ofta:

Ria, ria ranka,
håsen heder Klanka
fost te fjörkes
sen te kverns
hem till lilla prästbarn
Ingen annan hemma
än äin liden hymna
seder präst dymgan
labar sö o gulara bän.

Emellanåt nöjde man sig med att gunga sakta
med barnet samtidigt som man hulsjöng
"Lau riss bommen". Sedan satte
man tättisfäst: "Lau riss haremman"

Borna, borna gulläppa hade inte M. Andersson
hört något om, men däremot kunde hon en
del vagnvisor. fts.

5. följande raggvisa:

Kom se me i ofte,
nånn som hannen gal.

Dau ä sluggen bokke,
dau ä han i brannen o mal.

I aftes sau glömde ja knappen i väggen
ja minnar att katten ä vild o galen,
som inte kan höra

Far ä hemma, far ä hemma
vys, duss, far ä hemma
vysan dussan dullan."

Modern brukade ofta kyssa barnet, och hon
ville gärna att andra skulle göra det också.
Särskilda skallor gjordes inte, men småbarnen
hade ofta en benring i ett halsband.
Till något äldre barn gjordes backhästar, drillvag-
nar och krasdrokar.

Linberedning.

Da det morgna och med rötterna uppreuskade li-
net lockat på logen drogs kneblen (= feihus) av
med ett redskap kallat thörarska (= linsepa). Sårefter
breddes linet på en mosse med tjung för att tukt-
na. En månad senare var det färdigt att lockas
i ett särskilt hus "basso" eller "bassoluan", som
sköttes av en försiktig gumma. Tre stycken karlar
skulle sedan bryta eller "bräcka", "krabba" linet.
Det var de tre s. k. "bröderna", som hade krasor
som redskap. Först stod "krasaren", en stor kraftig
man, och sist "tenaren", som mkt behövde på
stora kringkrafter. Sedan följde brudgille, då
det vankades bruna bönor, skikt fäskött, risgryns
gröt eller korngrynsgröt samt kaffe och gori
(spröda rektangelära kakor - forts.

2. bakade på utsirade järn över glöd) och ibland räfflor. Naturligtvis fick bröderna brännvin så mycket de kunde dricka.

Häktningen, "skittanet", skilles av gummar, som under arbetet och på "skittagillet" då man bara bjöds på kaffe o kakor, skvallrade mycket.

Hätkälfallet. Det sämsta av linet användes till säcker och fula handdukar.

På fjärde spinnningen häcklades linet, då man utbrunnit "lauerna" ^(läger) det bästa, som användes till fin dräll, samt blauerne (blänorna), som vävdes till lakan o handdukar.

På spinnrockarna fylldes den ena "loinen" (len) efter den andra av dubbla "spinnkärninga", och smättingar haspade "löinana".

trots den noggranna behandlingen av linet stannade vissa puggar s.k. skärre kvar, som så småningom försvann vid tvätt och mangling.

2. bakade på utesirade järn över glöd) och ibland räfflor. Naturligtvis fick bröderna brännvin så mycket de kunde dricka.

Skåklningen, "skittanet", skilles av gummar, som under arbetet och på "skållgillet", då man bara bjuds på kaffe o kakor, skvallrade mycket.

Skållgillet. Det sämsta av linet användes till säckar och lula handdukar.

För spinningen häcklades linet, då man utbrunnit "lauerna" ^(lagor) det bästa som användes till fin dräll, samt blaucerna (blinorna), som värdes till lakan o handdukar.

På spinnrockarna fylldes den ena "loinan" (len) efter den andra av dukliga "spinnkärninga", och smätlingar haspade "loinana".

Trots den noggranna behandlingen av linet stannade vissa puggar s.k. skårer kvar, som så småningom försvann vid tvätt och mangling.

3. Det berättas om en ganska skygg morska i dessa
trakter, att hon brukade låta sin man ligga
på de nyvårdade lakonen tills skärvorna slitits
hord, då först använde hon dem själv.
Den riktigt fina dräkten rullades efter bykningen
på "ryllsörina"; sunda skinnar av gjutet glas,
så att lygget skulle bli blankt.

Tjärbränning

I en grävd gushäla lades en grov stång, och på den lavades furuskubbar, på vilka draken skalats av, så att en hög bildades. Över på denna lades gransis, sur vilmossessor och kolslybb. Vid sidan var byggd en slags mur och från denna leddes en brämma, där tjären skulle rinna ut och samlas upp. Sedan man länt på, och det började brinna, täcktes hålen igen, allteftersom sådana uppbod. Under tiden drog man en "smetäl" (bälq). Hufull s. k. skudde togs bort och användes till att laga vägar med.

En "brämma" (= mila) användes alltid, ty vid bränningen bildades ett hårt lager i hällans botten s. k. ätten, som hindrade att ingen tjära trängde ner i marken och gick förlorad.

Folketro.

Så man ledde av kon till betäckning, tog man vägen förbi en ~~bas~~ (där lin lockades) slog på dörren och skrek: "Turs ja launa baseltyren?" Detta upprepades tre gånger. Så trodde man att kon skulle "las te käl" d. v. s. betäckningen skulle lyckas.

Hjuckdom. Pensbraug = pensbräk Trodde man kunde bota om någon gumma (inte vem som helst) högg grans på en huggkubbe, som ställdes framför det ondska stället. "Vå hogge du me för?" skulle den sjuka fråga. "För pensbraug" skulle gumman svara. Detta skulle upprepas tre gånger, och man fick varken lacka eller betala för sig, för då hade det ingen rekna.

Tringelök:

Tommedott, slickpott, längeman
slaffrian, lille jubrickse.

En variant: Tommedott, slickpott, längeman
gullebrunn, lille Peder i ämmen.

Man brukade sällan leka med barnen, men
ibland gjordes små leksaker till dem:

Trådullar tråddes på snöre; En halv tråd-
rulle bands om med grön syltråd, och
en lapp linn skacks in där. Sedan spelade
man på den, men endast lite "knabban-
de" hördes; En knapp tråddes på en syltråd
vars ändar sedan knöts ihop. Knappen snura-
des runt, varefter man drog i trådens båda
ändar och ett ljud hördes.

L. U. F. Rasmussen: Per, Peter Knapp
du slapp.

När man nido till var med att leka
längre så barnen "Fris fria me" och så
spillade de.

Leke: Enkel änkelek: Ring bildades. En
sprang och lappade en nadsduk bakom nå-
gon av deltagarna. Denne skulle sedan
springa runt andra hållet o försöka kom-
ma tillbaka till sin plats före den andre.

Dubbel änkelek = lista parat ut.

Ungdomarna brukade samlas på kvällar o
pöndagar och leka den dubbla änkeliken.

Den vanligaste ^{små barns-} leken var gömma.

Fris (~~Per~~) slår den luddje. kallad "Plöts från den
luddje."

ACC. N:R M. 10036:16.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Så man träffades före (redan på d. Skilssons
fräldrars tid) vid små sambräm o. d. gissades
gälor o "fräges vort." - "Kan du räkna upp nio
sorters träd fur?" Då var det bra att komma
den gamla ramsan:

"Eke, boke, alfe
vie, pile, salfe
ene, grane, fur."

Alfe = al, salfe = säl, vie = vide.

Lekar och sysselsättning för barn o ungdom.
Varje pojke måste ha sin bössa, en s.k. kalla
bössa, som de ved själva. Det gick till så
att de lade upp små tallgrenar, som var
kristfria och med ben kärne, ved loss skadet
sade kork i båda ändarna. Sedan föide man
med en rund käpp ^{kallad ~~stok~~} på den ena korken, och
då luften pressades tillräckligt flög den andra
korken ut med en smäll.

Om höstarna, då de första lingonen plockades,
samlades spormjöl från hummer kallat kararis.
Detta lockades och förvarades på flaskor. Många
höstkrållor roade man sig med att ta en
handfull mjöl, smög sig mot någon sadel en
länsticka till och kastade det utryllammande
mjölet framför den, som kom. Man kastade
ganska borta.

Folkkläs. Då man kärmade smör kunde det hända, att det bara blev skum av grädden. Så lades knäat slät eller silver i, ty det kunde hindra brollyget, som var i verksamhet.

Även vid andra tillfällen hjälpte kross mot olyck. Så t. ex. lades femuddiga kross på frösklarna, och då man byggde hus, skar man in kross i träet ovanför dörrarna.

Det fanns något, som kallades för "grödhästen". Var det någon, som åt för mycket särskilt gröt, sade man: "Ät inte för mycket, för då kommer "grödhästen"."